

Læsisstefna Hrunamannahrepps Leikskólinn Undraland og Flúðaskóli



Unnið af Kolbrúnu Haraldsdóttur og Valdísi
Magnúsdóttur í samstarfi við kennara
Undralands og Flúðaskóla, skólaárið 2016
– 2017. Endurskoðuð vorið 2025

Efnisyfirlit

Markmið læsisstefnunnar	3
Lestur	4
Kennsluaðferðir til að efla málþroska og læsi í leik- og grunnskóla	5
Lubbi finnur málbein	5
Snemmtæk íhlutun	5
Orðagull	5
Blær	6
Tákn með tali	6
Leikir, spil og kennsluforrit	6
Hljóðaaðferð	6
PALS	7
Endurtekinn lestur (e. repeated reading)	7
Leiðbeinandi lestur (e. guided reading)	7
Yndislestur	7
Framsögn	7
Lestrarþjálfun í skóla	8
Lestrarþjálfun heima	8
Lestrartengd verkefni	8
Hraðlestrarnámskeið	8
Lestrarsamningar	8
Litla upplestrarkeppnin	8
Stóra upplestrarkeppnin	9
Bókasafn	9
Lesskilningur	10
Orð af orði	10
Lestrarferðileikar - dyslexia	12
Matstæki - skimanir og próf	13
Matstæki í leikskóla	13
Orðaskil	13
Bjargir	13
TRAS	13
Hljóm-2	14

Samstarf við heilsugæslu	14
Matstæki í grunnskóla	14
Lesferill	14
Lesferill – skimun í 1. bekk.....	15
LOGOS.....	15
Orðarún	15
Yfirlit yfir skimanir og próf í leik- og grunnskóla.....	16
Stefnumörkun í læsi fyrir alla árganga leik- og grunnskóla	17
Læsi á Grænhól (börn 1-2 ára).....	17
Læsi á Stekkhól (börn 2-3 ára).....	19
Læsi á Völuhól (börn 4-6 ára)	21
Lestur/læsi í 1. bekk	23
Lestur/læsi í 2. bekk	24
Lestur/læsi í 3. bekk	25
Lestur/læsi í 4. bekk	26
Lestur/læsi í 5. bekk	27
Lestur/læsi í 6. bekk	28
Lestur/læsi í 7. bekk	29
Lestur/læsi í 8.-10. bekk	31
Heimildaskrá.....	32



Markmið læsisstefnunnar

Lestur er lykill að framtíðinni og afar mikilvægur hlekkur í menntun. Með gerð læsisstefnu gefst tækifæri til að skipuleggja lestrarkennslu, styðja við fjölbreytni í lestrarnámi og meta árangur. Þá verður auðveldara að finna nemendur með frávik og bregðast markvisst við því t.d. með snemmtækri ihlutun. Einnig byggir læsisstefna á markmiðum í aðalnámskrá leik- og grunnskóla og á niðurstöðum rannsókna á gagnreyndum kennsluáferðum, eða leiðum, sem hafa sýnt að skipti máli til að efla bernskulæsi, lestur og lesskilning.

Markmið læsisstefnu Hrunamannahrepps byggjast m.a. á skólastefnu sveitarfélagsins og þeim sameiginlegu markmiðum sem sveitarfélög innan Skólaþjónustu Árnesþings hafa sett sér, bæði fyrir leik- og grunnskóla. Skólaþjónustan hefur unnið að sameiginlegum markmiðum í skólamálum í samstarfi við skólana og sveitarstjórnirnar á svæðinu. Eitt af fjórum meginmarkmiðunum fjallar um lestur en þar segir að árið 2017 skuli stefnt að því að eftirfarandi markmið hafi náðst:

- Lestrarnám hefst í leikskóla og byggt er ofan á það í grunnskóla. Meginþorri barna þekkir bókstafina og hljóð þeirra við lok leikskóla

- Á tímabilinu hafi meðaltal skólanna í lesskilningi á samræmdum prófum í 4. og 7. bekk hækkað um að minnsta kosti 5% og meðaltal á HLIÓM-2 hækkað um að minnsta kosti 5%.

Sameiginleg sýn þessara aðila er að lestur sé undirstaða náms og virkni í samfélaginu. Til að ná markmiðunum verður sérstakt átak í lestri á öllum skólastigum frá leikskóla til grunnskóla og samstarf leik- og grunnskóla eftt. Árangur átaksins verður síðan metinn út frá niðurstöðum á lesskilningi á samræmdum prófum í 4. og 7. bekk, niðurstöðum úr stuðningskerfinu Leið til læsis í 1. bekk og HLIÓM-2 í leikskólum.

Læsisstefnan er endurskoðuð reglulega.



Lestur

Það tekur börn mislangan tíma að ná tökum á lestrarferlinu og misjafnt hvað tekur langan tíma að þjálfna hvern þátt. Fjöldi rannsókna staðfesta að á leikskóla og fyrstu grunnskólaárunum er lagður mikilvægur grunnur að læsi og námsárangri síðar meir. Einnig sýna þær að mikill einstaklingsmunur á þessum þáttum undirstrikar mikilvægi þess að finna börn í áhættuhópum strax á leikskólaaldri. Þá er hægt að beita snemmtækri íhlutun í vinnu með þeim sem eykur líkur á farsælli skólagöngu seinna meir.

Lestur er ekki meðfæddur eiginleiki heldur lærð aðgerð og því ólíkur máltöku að því leyti. Undirbúningur undir lestur byrjar að þróast löngu áður en börn geta lesið. Ef byrjað er að lesa bækur fyrir börn á fyrstu árunum getur það verið skemmtilegt upphaf að farsælu lestrarnámi. Fyrir flest börn er lestrarnámið áreynslulítið og færnin eykst án sérstakrar fyrirhafnar, en fyrir önnur er þetta ferli bæði erfið og sársaukafull reynsla. Góð lestrarfærni er í okkar tæknivædda samfélagi nauðsynlegur þáttur til aukinna lífsgæða. Það er því mikil ábyrgð sem hvílir á skólasamfélaginu og kennurum allt frá leikskóla og upp grunnskólann til að sem best takist til við kennslu læsis og lestartengdra þátta. Kennsla með aðferðum sem sýnt hefur verið með rannsóknum að beri árangur er lykilatriði, auk þess að fylgjast markvisst með framförum allra

nemenda í lestrarnáminu og grípa inn í með íhlutun ef þess er þörf.

Samvinna foreldra skiptir miklu máli, þar sem foreldrar eru sérfræðingar í börnum sínum og þekkja þau best, foreldrarnir veita mikilvægustu upplýsingarnar um barnið. Samstarfið þarf að byggja á gagnkvæmum skilningi, viðhorfum og trausti frá beggja hálfu. Í aðalnámskrá leikskóla er m.a. getið um mikilvægi góðra samvinnu milli foreldra og leikskóla með heildarhagsmuni allra að leiðarljósi.

Nauðsynlegt er að nýta fyrstu árin til þess að bjóða upp á fjölbreyttar upplifanir og lestrarhvetjandi umhverfi. Það er mikilvægt að foreldrar (forráðamenn) lesi fyrir ung börn á sínu móðurmáli og útskýri orð og hugtök meðfram lestrinum. Einnig er gott að skoða með þeim myndabækur og sýna þeim hvernig við lesum í lestrarátt (frá vinstri til hægri), en með því byggjum við upp orðaforða og eflum málskilning. Þannig styrkist einnig hljóðkerfisvitund barnsins og þekking þess á ritmáli.

Þegar í grunnskólann er komið er mikilvægt að foreldrar styðji við lestrarnám barna sinna með því að hlusta á þau lesa að lágmarki 10 – 15 mínútur á dag. Einnig er mikilvægt að foreldrar lesi áfram fyrir börnin sín til að efla orðaforða, málþroska og áhuga barnsins á lestri.



Kennsluaðferðir til að efla málþroska og læsi í leik- og grunnskóla

Lubbi finnur málbein

Bókin Lubbi finnur málbein, og þau verkefni sem honum fylgja, er hugsuð til málörvunar og hljóðnáms fyrir börn á aldrinum tveggja til sjö ára. Bókin er eftir talmeinafræðingana Eyrúnu Ísfold Gísladóttur og Þóru Másdóttur og vísur í bókinni eru eftir Þórarinn Eldjárn. Í bókinni eru öll íslensku málhljóðin (bókstafir) með ákveðið tákni eða hreyfingu sem tengist hljóðinu en með því er auðveldara fyrir barnið að muna hljóðið. Hljóð bókstafanna lærist ósjálfrátt. Efnið samanstendur af fjórum hljóðakössum með miklu námsefni í.

Snemmtæk íhlutun

Haustið 2024 hófst þróunarverkefni sem nefnist Snemmtæk íhlutun þar sem sérstök áhersla er á málþroska og undirbúning undir lestur. Talmeinafræðingar frá MMS (miðstöð menntunar og skólaþjónustu) stýra verkefninu.

Seinkun í leikþroska og orðaforða getur verið fyrsta vísbending um lestrarerfiðleika. Þau börn sem hafa góðan orðaforða hafa forskot þegar kemur að lestrarferlinu, vegna þess að þau hafa fleiri orðmyndir. Það skiptir einnig miklu máli að þekkja og vinna markvisst með aðra undirstöðupætti fyrir lestur sbr. hljóðkerfisvitund, málskilning, bókstafi/hljóð og lesfimi.

Í þróunarverkefninu um snemmtæka íhlutun er fjallað sérstaklega um þessa þætti og hvernig má finna börn sem eru í áhættu og beita hagnýtum aðferðum snemmtækra íhlutunar. Þetta þýðir að því fyrr sem málþroskafrávik eru greind og skilgreind er hægt að draga úr, eða jafnvel koma í veg fyrir námserfiðleika síðar á lífsleiðinni.

Skólastig	Leikskóli
Orðaforði	Markviss þjálfun orðaforða
Lesskilningur	Málörvun þjálfun hlustunarskilnings
Hljóðkerfis- og hljóðavitund	Markviss þjálfun hljóðkerfis- og hljóðavitundar með bókstafi sýnilega
Umskráning	Hljóðræn umskráning Læra heiti og hljóð bókstafa Umskráning í lestri / tengja saman hljóð
Lesfimi	Unnið með nefnuhraða...

Orðagull

Orðagull er málörvunarefni sem þjálfar mikilvæga undirstöðupætti máls og læsis. Efnið hentar elstu börnum í leikskóla og börnum á yngsta stigi í grunnskóla. Það getur einnig nýst eldri nemendum sem glíma við erfiðleika hvað varðar vinnsluminni, heyrnræna úrvinnslu, orðaforða og endursögn, sem og nemendum með íslensku sem annað tungumál. Orðagull er einnig til sem smáforrit. Höfundar efnisins eru

Bjartey Sigurðardóttir og Ásthildur Bj. Snorradóttir (2010).

Blær

Blær er forvarnarverkefni Barnaheilla gegn einelti fyrir börn á aldrinum 0 – 8 ára. Verkefnið kemur frá Danmörku og er þróað og mótað af Red barnet og Mary Fonden. Tilgangur verkefnisins er að fyrirbyggja einelti með því að móta góðan skólabrag, eiga góð samskipti og hafa jákvæð viðhorf til allra í hópnum. Grundvöllur þess að vel takist til er þátttaka allra á leikskólanum; barna, starfsfólks og foreldra. Sérstök áhersla er lögð á að ná til þeirra barna og fullorðinna sem verða vitni að einelti án þess að bregðast við því. Bangsinn Blær er táknmynd vináttunnar í verkefninu og með klípusögum, umræðum, nuddi, söng og leikjum læra börnin um gildi vináttu með aðstoð frá bangsanum Blæ. Hvert og eitt barn fær lítinn bangsa sem táknar samfélag vináttu. Bangsarnir eru eign barnanna en þeir verða geymdir í leikskólanum þar til börnin hafa útskrifast og eru hugsaðir sem hluti af þessu verkefni. Þeir eru geymdir hver á sínum stað á deildunum en fá að sjálfsögðu mikla umhyggju og ást. Unnið er með hugtök og gildin: Umburðarlyndi, virðing, umhyggja og hugrekki. Í þeim stundum sem verið er að vinna með vináttuverkefnið gefst tækifæri til að vinna með málnotkun, tjáningu, málskilning og lestur og vinna að jákvæðum samskiptum.

<https://www.barnaheill.is/is/forvarnir-og-fraedsla/vinatta>



Tákn með tali

Tákn með tali (TMT) er tjáskiptaaðferð sem upphaflega var þróuð fyrir nemendur með mál- og þroskaröskun. Aðferðin byggir á einföldum hreyfitáknnum sem notuð eru á markvissan hátt til stuðnings töluðu máli. Um er að ræða náttúruleg tákn svo sem bendingar, látbragð og svipbrigði að viðbættum táknum úr táknmáli heyrnarlausra. Áherslan er lögð á að tákna lykilorð hverrar setningar. TMT nýtist fólki á öllum aldri sem hefur tal- og málörðugleika af öðrum orsökum en heyrnarleysi. Undanfarin ár hefur komið í ljós að aðferðin nýtist vel í fjölmennningarlegu umhverfi til dæmis í leik- og grunnskólum. Aðferðin er málörvandi fyrir öll ung börn og því óhætt að hvetja foreldra og kennara ungra barna að nota TMT sem skemmtilegt málörvunartæki sem um leið hjálpar þeim sérstaklega sem á þurfa að halda. TMT er ávallt notað samhliða tali enda er markmiðið að kenna viðkomandi að tjá sig og skilja íslenskt talmál. Táknin gera málið sýnilegt og styðja þannig við töluðu orðin. Táknin vara lengur en orðin sem hverfa um leið og þau eru sögð. Það gefur viðkomandi lengri tíma til að skilja það sem sagt er. Táknin eru oftast myndræn og lýsandi og því auðskilin. TMT er í raun eðlilegt framhald af þeim tjáningarmáta sem flest ung börn hafa og ráða við löngu áður en þau hafa þroska til að mynda töluð orð. TMT er notað í öllu daglegu starfi á leikskólanum. Undir hverri mynd er lesmál um hvað verið er að gera á myndinni. Með því að nota TMT gefst kostur á að vinna með hljóða- og stafabekkingu, lestur, orðmyndir, málskilning- og tjáningu, hugtök og vellíðan í samskiptum.

<https://www.greining.is/is/fraedsla-og-namskeid/thjalfunar-og-kennsluadferdir/takn-med-tali>

Leikir, spil og kennsluforrit

Í leikskóla og á yngsta stigi grunnskóla eru leikir, spil og þjálfun í kennsluforritum mikilvægar kennsluáðferðir til þess að þjálfna bókstafi og hljóð þeirra, orðmyndir og lestur.

Hljóðaaðferð

Mikil áhersla er á tengsl bókstafa og hljóða en nemendur læra bókstafina hvern af öðrum og

tengja þá síðan saman í lesbúta og síðan festist orðið í sjónminni og er eftir það lesið sjónrænt. Í leikskólanum er byrjað að vinna markvisst með hljóð og tákn þeirra og haldið áfram með þá vinnu þegar í grunnskóla er komið.

PALS

PALS (Peer- Assisted Learning Strategies) er kennsluaðferð sem hefur sýnt að beri árangur við þjálfun lesturs. PALS byggir á hljóðaaðferð í kennslu umskráningar meðfram þjálfun hljóðavitundar. Markmiðin með aðferðinni eru að þjálfa samtímis hóp barna í stafabekkingu og umskráningu með parakennslu (Fuchs og fl., 2013). Aðferðin felst í að kennarinn parar saman tvo og tvo nemendur, þar sem tillit er tekið til leshraða. Kennari velur síðan lesefni af hæfilegri þyngd og kennir nemendum að lesa eftir ákveðnum reglum. Eftir að nemendur hafa lesið sama texta æfa þeir sig í að beita lesskilningsaðferðum með markvissum hætti t.d. að finna aðalatriði, draga þau saman og spá fyrir um hvað gerist næst í sögunni. Rannsóknir hafa sýnt að PALS aðferðin er áhrifarík og góð viðbót við aðrar kennsluaðferðir og kemur til móts við sífellt fjölbreyttara starfsumhverfi leik- og grunnskóla. Reynslan hefur sýnt að jafningjafraeðsla, líkt og notuð er í PALS getur eflt nemendur við að ná tókum á læsi og aukið velgengni þeirra í námi.

Endurtekinn lestur (e. repeated reading)

Er áhrifarík leið til að kenna lesfimi (Walpole og McKenna, 2007) sem hægt er að beita á fleiri en einn hátt, aðlaga að þörfum nemenda og jafnvel nota með öðrum aðferðum. Aðferðin felst í að nemendur lesa stutta kafla í lesefni með réttu þyngdarstigi oftast en einu sinni og fá við það mismikla aðstoð. Við hverja endurtekningu eru líkur á betri lesfimi, færri villum og auknum leshraða. Endurtekningin styður á þann hátt við öflun á sjónrænum orðaforða sem er helsta forsenda góðrar lesfimi (Helga Sigurmundsdóttir, 2011).

Leiðbeinandi lestur (e. guided reading)

Þessi aðferð þjálfar lesfimi hjá margbreytilegum hópi nemenda. Hún felur í sér alla þætti sem prýða góða lesfimiþjálfun, það eru fyrirmynd, endurtekning og markviss leiðbeining. Fyrirmyndin getur verið kennari, foreldri eða bekkjarfélagi sem les ákveðinn texta, kynnir hann og útskýrir, nemandinn æfir sig síðan nokkrum sinnum með sjálfstæðum hætti og reynir að líkja eftir fyrirmyndinni. Að því loknu les nemandinn fyrir fyrirmyndina sem leiðbeinir og hvetur eftir þörfum. Mikilvægt er að þyngd textans sé samkvæmt getu nemandans og að hann fái tíða endurgjöf, leiðbeiningar og hvatningu til að halda áfram (Helga Sigurmundsdóttir, 2011).



Yndislestur

Yndislestur er lestrarstund þar sem nemendur velja sér kjörbók eða lesefni að eigin vali til að lesa sér til skemmtunar. Lestarstundin er 15-20 mínútur að jafnaði.

Framsögn

Þegar nemendur hafa náð góðum tókum á lestri er mikilvægt að huga að framsagnarpættinum. Með þjálfun í framsögn má auka sjálfstraust nemenda, bæta framburð og auka færni í lestri. Í 4. og 7. bekk er unnið markvisst með framsögn og er það mikilvægur undirbúningur fyrir Litlu og Stóru upplestrarkeppnirnar sem fara fram í þessum bekkjum.

Lestrarþjálfun í skóla

Á yngsta stigi lesa nemendur upphátt a.m.k. 4-5 sinnum í viku fyrir umsjónarkennara, stuðningsfulltrúa eða bekkjarfélag. Auk þess er yndislestur daglega, a.m.k. í 10-15 mínútur. Á miðstigi lesa nemendur upphátt a.m.k. 3-4 sinnum í viku og yndislestur daglega, a.m.k. í 10-15 mínútur. Á unglingastigi er yndislestur daglega, a.m.k. í 10-15 mínútur.

Lestrarþjálfun heima

Markmiðið með heimalestri er að nemendur auki leshraða og orðaforða. Innlögn og eftirfylgd lestrarkennslunnar fer fram í skólanum en lestrarþjálfun heima er afar



mikilvæg til að nemendur nái framförum í lestri. Þegar nemendur eru að ná tökum á lestri er tíð þjálfun nauðsynleg. Mikilvægt er að foreldrar styðji við lestrarnám barna sinna með því að hlusta á þau lesa að lágmarki 10–15 mínútur í senn a.m.k. 5 sinnum í viku. Einnig er mikilvægt að foreldrar lesi fyrir börnin sín til að efla orðaforða, málþroska og áhuga þeirra á lestri.

Kennarar fylgja heimalestri eftir og skrá lokið/ólókið í Mentor.

Lestrartengd verkefni

Lestrartengd verkefni eru góð viðbót við þær kennsluáferðir sem getið er hér að framan. Slík verkefni geta verið í formi lestrarátaks í ákveðinn tíma eða lestrarhvetjandi umhverfis s.s. að bækur séu aðgengilegar og að framboð á lesefni sé fjölbreytt.



Hraðlestrarnámskeið

Flestum árgöngum er boðið að taka þátt í 5–7 vikna hraðlestrarnámskeiði einu sinni til tvisvar yfir skólaárið, sem er þá viðbót við annan lestur. Þar lesa nemendur texta þrisvar sinnum, í eina mínútu hvert sinn, fjórum sinnum í viku, bæði heima og í skóla. Þátttakendur eru lestrarprófaðir fyrir og eftir námskeið og framfarir mældar. Reynslan hefur sýnt, bæði í Flúðaskóla og í öðrum skólum, að slík námskeið skila árangri og er það þá fyrst og fremst tíðni lestrar á sama texta sem þjálfar og eykur leshraðann. Hvatning og áhugi foreldra er veigamikill þáttur í þessari þjálfun og mikilvægt að hvetja börnin almennt til að lesa reglulega, því lestur er mikilvæg undirstaða fyrir svo margt í lífinu.

Lestrarsamningar

Haustið 2018 var farið af stað með lestrarsamninga í öllum árgöngum. Nemendur, foreldrar og umsjónarkennari skrifa undir samning þar sem sett eru fram markmið í lesfimi og stefnt að því í sameiningu að ná þeim markmiðum. Samningur er síðan endurskoðaður í janúar og ný markmið sett. Nú (2024) er misjafnt eftir árgöngum hvort lestrarsamningar séu virkir.

Litla upplestrarkeppnin

Litla upplestrarkeppnin er haldin í 4. bekk. Markmiðið með henni er að auka lestrarfærni

og bæta upplestur. Hugtakið keppni í þessu samhengi felur ekki í sér að keppa við aðra heldur miklu fremur að hver og einn bæti sig í lestri og framsögn. Undirbúningur hefst í nóvember og stendur fram á vormánuði eða þar til keppnin fer fram. Allir nemendur árgangsins taka þátt, og leitast er við að miða kennsluhætti við hæfni og þroska hvers og eins. Það er mikilvægt að foreldrar taki virkan þátt í verkefninu sem er hægt að gera með því að vera stöðugt góður og áhugasamur áheyrandi við heimalestur og ræða um áherslur og blæbrigði sem skipta máli við allan flutning. Verkefninu lýkur síðan með upplestrarhátíð.

Stóra upplestrarkeppnin

Stóra upplestrarkeppnin fyrir 7. bekk. Í vinnu með verkefnið er lögð áhersla á að lesari nái sambandi við áheyrendur, góða líkamsstöðu, rétta öndun, skýran framburð, áherslu, hrynjanda, hljómfall og raddbeitingu. Einnig er hugað að því hvernig upplestur er undirbúinn með því að skoða textann m.t.t. hugblæs, áhersluorða og hrynjanda. Keppnin er haldin að frumkvæði áhugafólks um íslenskt mál í samvinnu við skólaþjónustur, skóla og kennara. Keppnin hefst formlega ár hvert, á degi íslenskrar tungu 16. nóvember og lýkur í mars.



Bókasafn

Skipulagðar heimsóknir eru á bókasafnið fyrir elstu börnin á leikskóla og yngsta stig í grunnskóla. Nemendur koma í litlum hópum og fær hver og einn að fara a.m.k. í tvær heimsóknir yfir skólaárið. Börnin fá fræðslu um safnið, skoða bækur og svo er lesin fyrir þau saga/sögur ásamt spjalli um daginn og veginn. Hver heimsókn er aðlöguð að aldri barna og áhugasviði eins og þörf er á. Að lokinni heimsókn fá börnin litla gjöf með sér svo sem bókamerki og/eða blýant.



Lesskilningur

Þegar umskráning er orðin sjálfvirk og fyrirhafnarlaus getur lesandinn einbeitt sér að skilningsþætti lestrarins, lesskilningi. Á meðan umskráningarfærnin er að þróast er mælt með því að kenna skilning á texta gegnum hlustunarskilning. Lesskilningur byggir á því að lesandinn skilji innihald textans og nái tókum á ritmálinu til að afla sér upplýsinga, fræðast, eiga samskipti við aðra eða lesa sér til yndis og ánægju (Kamhi, 2014). Undirstaða lesskilnings byggist m.a. á bakgrunnsþekkingu lesandans og hvernig hann notar þá þekkingu til að skilja og draga ályktanir út frá þeim texta sem lesinn er (Westby, 2014) en lesandinn nýtir sér einnig ályktunarfærni í félagslegum samskiptum.

Þeir þættir sem spá best fyrir um gengi í lesskilningi eru orðaforði og málsskilningur en orðaforði er sá fjöldi orða sem hver og einn bæði skilur og getur notað við tal, hlustun, lestur og ritun (Bergljót V. Jónsdóttir, 2010).

Orð af orði

Orð af orði er þróunarverkefni sem Guðmundur Engilbertsson (2010) hefur unnið, þar sem kennsluáðferðir eru samþættar og unnið út frá samvirku kennslulíkani við orðaforðakennslu. Samhliða eflingu orðaforða er unnið með orðasafn nemenda á margvíslegan hátt og þar með einnig eflur lesskilningur. Áðferðirnar sem unnið er með í Orði af orði eru fjölbreyttar en eiga það sameiginlegt að koma úr helstu flokkum áðferða sem National Reading Panel (2000)

vísar í. Má þar nefna KVL áðferðina, gagnvirkur lestur, krossglímur, orð dagsins, orðaskjóður, hugræna kortagerð og ritun út frá orðasafni. Hér á eftir verður greint frá áðferðunum í stuttu máli.



Gagnvirkur lestur er kennsluáðferð sem samanstendur af mörgum áðferðum og er þróuð af þeim Ann L. Brown og Annemarie S. Palincsar. Þær felldu saman fjóra þætti sem taldir eru auka skilning nemenda. Valið var byggt á leiðum sem reyndir og góðir lesarar beita en slakir lesarar hafa sjaldan á valdi sínu. Kennslan fer fram í þörum eða hópum og byggist á þessum fjórum þáttum; að taka saman meginatriði efnisins, að spyrja spurninga úr efni textans, að leita skýringa þegar eitthvað er óljóst eða vantar á skilning og að síðustu spá fyrir um framhald textans. Með þessu móti læra nemendur að nálgast lestur á skipulagðan og virkan hátt, verða sjálfstæðari lesarar og færari í að fást við flóknara námsefni (Anna Guðmundsdóttir, 2007).

KVL áðferðin eða Kann, Vil vita, hef Lært er góð leið til að tengja saman forþekkingu nemenda og nýtt nám. Gjarnan er notað þrískipt blað og

Í fremsta dálkinn er skráð niður hvað nemendur vita og kunna um tiltekið orð eða efni. Í dálk tvö er síðan skráð hvað nemendur koma sér saman um að þeir vilji vita meira um efnið og í þann síðasta setja nemendur sér markmið í náminu, afla sér frekari þekkingar og skrá.

Hugræn kortagerð er oft einnig nefnd hugtakakort eða hugarkort. Með þessari aðferð er skráð niður þekking á myndrænan og rökréttan hátt með því að lýsa tengslum efnis, hugmynda og hugtaka.

Krossglímur eru góð leið til að taka saman ýmsa umfjöllun um ákveðin efni. Lykilhugtak er skrifað lóðrétt og síðan eru skrifaðar lárétt inn í stafina hugmyndir eða orð sem tengjast lykilhugtakinu. Krossglíma skerpir skilning nemenda á hugtökum og samhengi þeirra.



Orð dagsins og orðhlutavinna er aðferð sem greinir merkingu orða, samhengi, sundurgreiningu í orðhluta og greiningu á merkingu orðhluta. Orðaforðinn er fjölbreytilegur og gjarnan settur í samhengi við reynslu og fyrri þekkingu nemenda.

Í orðaskjóður er safnað orðum úr daglegri umfjöllun, námsefni, ljóðum, dagblöðum eða umræðu. Valin eru orð til að vinna með og nýta á fjölbreyttan hátt.





Lestrarferfiðleikar - dyslexia

Rannsóknir hafa sýnt fram á að einstaklingar með lestrarerfiðleika geta náð þokkalegum tókum á lestri með öflugri kennslu og þjálfun með snemmtæka íhlutun að leiðarljósi. Það er best gert með því að skima snemma fyrir mögulegum erfiðleikum og með öflugu inngripi í kjölfarið svo sem markvissri þjálfun á hljóðkerfisfærni og einstaklingsmiðaðri kennslu (Hulme og Snowling, 2009).

Talið er að 10-15% barna á grunnskólaaldri eigi við umskráningarerfiðleika að etja, en tölur um algengi dyslexiu eru nokkuð mismunandi og telja Alþjóðlegu dyslexíusamtökin að tíðni lestrarerfiðleika sé á bilinu 15-20% og þar af sé 85% vegna dyslexiu (Höien og Lundberg, 2000). Samkvæmt rannsóknum er talið að taugalíffræðilegi veikleikinn sem orsakar dyslexíu erfist að hluta innan fjölskyldna og geta verið um 40% líkur á að foreldri eða systkini barns með dyslexíu glími einnig við lestrarerfiðleika. Dyslexia er sértækur námserfiðleiki af taugalíffræðilegum toga. Einkenni birtast í erfiðleikum við nákvæmni og/eða sjálfvirkni í lestri auk slakrar færni í stafsetningu og umskráningarerfiðleikum.

Oftast má rekja erfiðleikana til vanda í hljóðkerfisþætti tungumálsins sem ekki eru í samræmi við aðra vitsmunalega hæfni einstaklingsins og koma fram þrátt fyrir vandaða lestrarkennslu. Afleidd vandamál geta verið lesskilningserfiðleikar sem leiða til lítillar lestrarreynslu sem getur komið niður á þróun orðaforða og öflun þekkingar í gegnum lestur (Catts, Kamhi og Adlof, 2014).





Matstæki - skimanir og próf

Matstæki eru nauðsynleg til að fylgjast með framvindu nemenda í námi, og meta stöðu og árangur þeirra jafnt og þétt. Með því að nýta niðurstöður þeirra má koma í veg fyrir margvíslega erfiðleika með því að grípa inn í með viðeigandi hætti. Hér verður gerð grein fyrir helstu matstækjum sem notuð eru í leik- og grunnskólanum við mat á málproska og lestri.

Matstæki í leikskóla

Hér á eftir verður gerð grein fyrir þeim matstækjum sem notuð eru í leikskólanum.

Orðaskil

Orðaskil er málþroskapróf sesm nýtt er þegar þörf þykir. Það er notað ef grunur vaknar um málþroskafrávik fyrir börn frá aldrinum eins og hálfis árs til þriggja ára (Elín Þöll Þórðardóttir, 1998). Prófinu fylgir listi þar sem hakað er við það orð eða hljóð sem barnið er búið að ná að tileinka sér eða segja. Það er gert svo hægt sé að fylgjast með hvort barnið sé búið að ná aldursvarandi orðum/hljóðum, fylgjast með framförum og grípa fljótt inn í ef þörf krefur.

Bjargir

Bjargir eru kafli í bókinni Snemmtæk íhlutun í málörvun tveggja til þriggja ára barna (Ásthildur Bj. Snorradóttir og fl., 2014) sem ætluð er leikskólakennurum en þar er að finna ýmis hjálpargögn. Þar eru listar til þess að meta

málskilning, máltjáningu, boðskipti og leik barna. Í kaflanum eru hagnýt ráð fyrir foreldra og dæmi um úrvinnslu fyrir leikskólakennara. Einnig er sýnt hvernig nýta má bækur í málörvun og auka með því orðaforða barnanna.



TRAS

TRAS er skráningaraðferð til að fylgjast með málþróun og málhegðun tveggja til fimm ára barna og upplýsingar sem skráðar eru byggjast á markvissum athugunum í daglegum samskiptum við barnið. TRAS er ekki málþroskapróf en spurningarnar sem leitað er svara við eru byggðar á niðurstöðum þekkra málþroska- og atferliskvarða. Spurningarnar flokkast undir þrjú færnisvið sem hvert og eitt skiptist í nokkra þætti. Færnisviðin eru;

Samleikur/félagsfærni, tjáskipti/samskipti og athygli/einbeiting málskilningur og málvitund framburður, orðaforði og setningamyndun.

Markmiðin með notkun TRAS eru að samræma skráningu á málþroska og að unnt sé með slíkri skráningu að grípa til snemmtækrar íhlutunar ef grunur vaknar um frávík. Einnig að foreldrar og aðrir í umhverfi barnsins fái leiðbeiningar og ráðgjöf um hvernig best sé að hjálpa barninu (Björk Alfreðsdóttir og fl., 2013). TRAS er góður upplýsingarbrunnur ef leita þarf ráðgjafar eða samstarfs við sérfræðinga utan leikskólans.

Hljóm-2

Hljóm-2 er greiningartæki/próf í leikjaformi sem kannar hljóðkerfisvitund hjá elstu börnunum í leikskóla. Hugmyndirnar að baki verkefnum í greiningartækinu byggja á því að hægt sé, með fyrirbyggjandi aðgerðum, að draga úr fjölda þeirra barna sem lenda í lestrarerfiðleikum. Taka verður tillit til þess að með Hljóm-2 er aðeins skoðað hvort um vísbendingar um erfiðleika sé að ræða, en ekki endanlega niðurstöðu um gengi lesturs í skóla. Hljóm-2 skiptist í sjö þætti, það eru; rím, samstöfur, samsett orð, hljóðgreiningu, margræð orð, orðhlutaeyðingu og hljóðtengingu (Amalía Björnsdóttir, Ingibjörg Símonardóttir og Jóhanna Einarsdóttir, 2003).

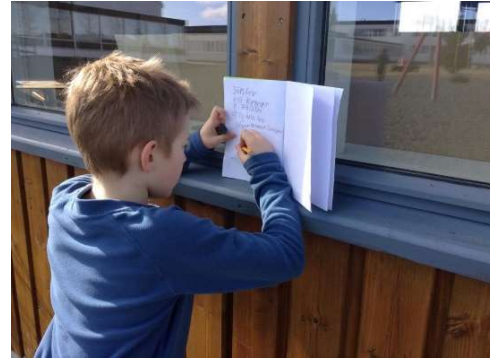
Samstarf við heilsugæslu

Unnið er eftir niðurstöðum PEDS og Brigance þroskaskimun. Heilsugæsla gerir mat á þroska ungra barna og skimar fyrir þroskafrávikum.

Markmiðið er að greina frávík í þroska og veita foreldrum fræðslu. Heilsugæslan hefur samband við leikskólann með niðurstöður úr þessum skimunum. Sjá nánar á vef [Landslæknisembættisins](#)

Matstæki í grunnskóla

Hér á eftir verður gerð grein fyrir þeim matstækjum sem notuð eru við skimun og prófun í grunnskólanum.



Lesferill

Lesferill er skimunar- og stöðupróf í lestri sem Menntamálastofnun staðlaði og gaf út árið 2016. Lesfimi er samsett færni sem felst í leshraða, lestrarnákvæmni og áherslum/hrynjandi í lestri. Fjölmargar rannsóknir sýna sterk tengsl milli lesfimi og lesskilnings og með því að bæta lesfimi nemenda eflist lesskilningur.

Viðmið fyrir hvern árgang í lesfimi má sjá á bls.13. Viðmiðin eru sett fram sem rétt lesin orð á mínútu.

Aldur nemenda	Lágmarksviðmið 90 %	Almenn viðmið 50 %	Metnaðarfull viðmið 25 %
1. bekkur	20	55	75
2. bekkur	40	85	100
3. bekkur	55	100	120
4. bekkur	80	120	145
5. bekkur	90	140	160
6. bekkur	105	155	175
7. bekkur	120	165	190
8. bekkur	130	180	210
9. bekkur	140	180	210
10. bekkur	145	180	210

Lesfímiviðmiðin eru vörður sem sýna stíganga í lesfími. Þegar lesfímiviðmiðum er náð þarf samt sem áður að þjálfa lestur áfram upp allan grunnskólann til að viðhalda góðri lesfími. Til að koma til móts við fjölbreytilegan nemendahóp og að markmiðin séu metnaðarfull en jafnframt raunsæ eru lesfímiviðmiðin þrískipt:

- **Lágmarksviðmið:** stefnt er að því að 90% nemenda nái markmiðinu
- **Almenn viðmið:** Stefnt er að því að 50% nemenda nái markmiðinu
- **Metnaðarfull viðmið:** Stefnt er að því að 25% nemenda nái markmiðinu

Lesferill – skimun í 1. bekk

Í 1. bekk er lögð fyrir skimun að hausti, þar sem prófaðir eru þættir sem leggja grunn að lestrarnáminu, en það eru:

- Málskilningur og orðaforði
- Bókstafa- og hljóðabekking
- Hljóðkerfis- og hljóðavitund

LOGOS

LOGOS er staðlað tölvutækt greiningarpróf til að greina dyslexíu eða aðra lestrarerfiðleika. Það skiptist í tvo prófaflokka: Annar er ætlaður nemendum í 3.–5. bekk en hinn er fyrir 6.–10. bekk og fullorðna. Í prófinu eru 18 prófhlutar sem ná yfir ýmis svið lestrarfærinnar. Þeir eru m.a. leshraði, lesskilningur, hlustun og skilningur, hugtakaskilningur, stafsetning,

umskráningarfærni og undirþættir í umkóðunarferlinu. Niðurstöður prófa í LOGOS er hægt að kalla fram í töflum og ýmsum myndrænum framsetningum. Einnig er hægt að sýna í myndriti framfarir eftir þjálfunartímabil með því að endurtaka prófhluta. Prófið inniheldur tillögur um kennslufræðileg úrræði út frá prófniðurstöðum (Lexometrica, 2008).

Orðarún

Orðarún er staðlað lesskilningspróf fyrir nemendur í 3.–8. bekk grunnskóla. Prófin eru 12, tvö fyrir hvern árgang. Það prófar hversu vel nemendur skilja meginefni textans og átta sig á staðreyndum. Einnig hversu vel nemendur geta lesið á milli línanna og dregið ályktanir um atriði sem standa ekki beinlínis í textanum. Spurningar í Orðarún reyna aðallega á ferns konar færni. Það er:

- Að greina staðreyndir sem koma fram í texta, orðréttar eða umorðaðar
- að draga ályktanir
- að átta sig á meginefni texta
- að útskýra orð og orðasambönd.

Niðurstöður prófsins segja til um hvernig til hefur tekist í námi og kennslu og er leiðbeinandi um næstu skref nemandans í námi (Dagný Elfa Birnisdóttir, Rósa Eggertsdóttir og Amalía Björnsdóttir, 2011). Viðmið um árangur eru í handbók fyrir Orðarún í mentor.

Yfirlit yfir skimanir og próf í leik- og grunnskóla

Aldur	Skimanir	Áherslur	Framkvæmd
18 mán- 3 ára	Brigance – PEDS – Orðaskil - Bjargir	Orðaforði og almennur þroski	Samstarf leikskóla og ungbarnaeftirlits HSU
3,2 ára – 5,0 ára	TRAS og Bjargir	Orðaforði, félagsfærni og almennur þroski	TRAS skilað til grunnskóla
4,0-4,5 ára	Brigance og PEDS	Orðaforði og almennur þroski	Samstarf leikskóla og ungbarnaeftirlits HSU
5 ára	Hljóm-2	Hljóðkerfisvitund, málvitund og fleiri þroskaþættir	Niðurstöðum skilað til grunnskóla og skólaþjónustu
1. bekkur	Lesferill-lesskimun f. 1. bekk í október Lesfimiþróf í jan./maí Nefnuhraðapróf í jan. Sjónrænn orðaforði í jan./maí Bókstafakönnun	Lesfimi, hljóðkerfisvitund, stafaþekking og málþroski	Deildarstjóri stuðningsbrautar skimar ásamt umsjónarkennara. Skil til leikskóla
2. bekkur	Lesferill	Lesfimi (sept/jan/maí) – sjónrænn orðaforði nefnuhraði	Íhlutun fyrir nemendur sem eru undir viðmiðum í lesfimi sam- kvæmt niðurstöðum Lesferils.
3. – 4. bekkur	Lesferill Orðarún 4. bekkur: Samræmd könnunarpróf	Lesfimi (sept/jan/maí) – sjónrænn orðaforði Lesskilningur september	Íhlutun fyrir nemendur sem eru undir viðmiðum í lesfimi sam- kvæmt niðurstöðum Lesferils. Íhlutun samkvæmt viðmiðum Orðarúnar.
5. - 8. bekkur	Lesferill Orðarún 7. bekkur: Samræmd könnunarpróf	Lesfimi (sept/jan/maí) – Lesskilningur september	Íhlutun fyrir nemendur sem eru undir viðmiðum í lesfimi sam- kvæmt niðurstöðum Lesferils. Íhlutun samkvæmt viðmiðum Orðarúnar.
9. – 10. bekkur	Lesferill 9. bekkur: Samræmd könnunarpróf	Lesfimi mars	Íhlutun fyrir nemendur sem eru undir viðmiðum í lesfimi sam- kvæmt niðurstöðum Lesferils.

Stefnumörkun í læsi fyrir alla árganga leik- og grunnskóla

Læsi á Grænhól (börn 1-2 ára)

Yfirmarkmið: Hljóðkerfisvitund, orðaforði, hlustunarskilningur og máltjáning

Markmið	Kennsluaðferðir	Námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Taki þátt í einföldum aðgerðum eins og að sitja kyrr, hlusta, bíða og gera til skiptist. Nái grunni í tjáskiptum með TMT og að nýta sér Blæ	Myndrænt dagsskipulag. TMT, tákn með tali, notað í daglegu starfi Vináttu verkefni Barnaheilla (Blær) notað í daglegu starfi	Léttar bækur við hæfi yngstu barna: Ákveðin orð valin úr til að fjalla um og æfa t.d. Orðaspjall	Skimanir lagðar fyrir nemendur og skráningar fari fram á þeim tímum sem matstæki segja til um
Taki þátt í sönglestrar- og málörvunarstundum	Marvissar málörvunarstundir 1-2 sinnum í viku þar er unnið með hljóðkerfisvitund og málhljóðin	<i>Lubbi finnur málbein:</i> Unnið með eitt- tvö orð í viku	Orðaskil
Nái færni í að þekkja nafnið sitt og annarra barna á deildinni ásamt nöfnum starfsfólks	Söngstundir einu sinni á dag þar er einnig unnið með ljóð og þulur	<i>Bína bálreiða:</i> Unnið með sömu færni í Bínu fyrir allar mál, söng- og lestrarstundir	Bjargir
Geti tjáð sig um daglegar þarfir	Lestur á hverjum degi	<i>Færni til framtíðar</i> útikennsluverkefni og málörvun	Skráningar starfsfólks
	Lubbastundir einu sinni í viku	Spjallað og leikið – verkefni úr Sólbókinni	
	Starfsmenn hafa orð á öllu og hafa ritmál sýnilegt		
	Starfsfólk hlusti á börnin, hvetji, hrósi og taki þátt í leik og starfi barnanna		
	Starfsfólk nýtir tækifæri í skipulögðu og óskipulögðu starfi til að leika sér með tungumálið		
	Nota tækifæri í útikennslu til að auka orðaforða og þjálfu hlustun og máltjáningu		

Viðmið	Úrræði	Ábyrgðaraðilar
Að nemendur nái viðmiðum:	Að nemendum sé sinnt:	Deildarstjóri
Jafnaldra, samkvæmt skimunum sem gerðar eru	Með viðeigandi inngripi samkvæmt aldri og viðmiðum	Sérkennslustjóri
Námskrám	Í litlum hópum og/eða í hópakennslu inni á deild	Allir starfsmenn á deildinni
Samkvæmt markmiðum foreldra	Í samstarfi við foreldra	Foreldrar

Læsi á Stekkhól (börn 2-3 ára)

Yfirmarkmið: Hljóðkerfisvitund, orðaforði, hlustunarskilningur, máltjáning og bókstafaþekking

Markmið	Kennsluaðferðir	Námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Taki þátt í einföldum aðgerðum eins og að sitja kyrr, hlusta, bíða og gera til skiptist. Nái grunni í tjáskiptum með TMT og að nýta sér Blæ	Myndrænt dagsskipulag TMT, tákn með tali, notað í daglegu starfi Vináttu verkefni Barnaheilla (Blær) notað í daglegu starfi	Bækur við hæfi eftir hópaskipulagi og notað t.d Orðaspjall þar sem ákveðin orð eru valin úr til að fjalla um og æfa	Skimanir lagðar fyrir nemendur og skráningar fari fram á þeim tímum sem matstæki segja til um
Að nemendur taki þátt í söng- lestrar- og málörvunarstundum	Marvissar málörvunarstundir 1-2 í viku. Þar er unnið með hljóðkerfisvitund og máhljóðin	<i>Lubbi finnur málbein:</i> Unnið með eitt til tvö hljóð á viku	Orðaskil
Nemendur nái færni í að þekkja nafnið sitt og annara barna á deildinni ásamt nöfnum starfsfólks	Söngstundir einu sinni á dag þar er einnig unnið með ljóð og þulur	<i>Bína bálreiða:</i> Unnið með sömu færni í Bínu fyrir allar mál, söng- og lestrarstundir	Bjargir
Geti tjáð sig um daglegar þarfir	Lestrarstundir á hverjum degi, þá er börnunum skipt í hópa eftir getu	Unnið með ritmál	Skráningar starfsfólks
Að nemendur þekki nafnið sitt eða stafinn sinn á ritmáli	Lubbastundir einu sinni í viku	Spil og annað efni sem til er í leikskólanum	TRAS
	Starfsmenn hafa orð á öllu og hafa ritmál sýnilegt	<i>Færni til framtíðar</i> útikennsluverkefni og málörvun	
	Starfsfólk hlusti á börnin, hvetji, hrósi og taki þátt í leik og starfi barnanna	Spjallað og leikið – verkefni úr Sólbókinni	
	Starfsfólk nýtir tækifæri í skipulögðu og óskipulögðu starfi til að leika sér með tungumálið		
	Nota tækifæri í útikennslu til að auka orðaforða og þjálfu hlustun og máltjáningu		

Viðmið	Úrræði	Ábyrgðaraðilar
<p>Að nemendur nái viðmiðum:</p> <p>Jafnaldra, samkvæmt skimunum sem gerðar eru</p> <p>Námskrám</p> <p>Samkvæmt markmiðum foreldra</p>	<p>Að nemendum sé sinnt:</p> <p>Með viðeigandi inngripi samkvæmt aldri og viðmiðum</p> <p>Í litlum hópum og/eða í hópakennslu inni á deild</p> <p>Í samstarfi við foreldra</p> <p>Bókasafnsheimsóknir</p>	<p>Deildarstjóri</p> <p>Sérkennslustjóri</p> <p>Allir starfsmenn á deildinni</p> <p>Foreldrar</p>

Læsi á Völuhól (börn 4-6 ára)

Yfirmarkmið: Hljóðkerfisvitund, orðaforði, hlustunarskilningur, máltjáning, bókstafaþekking og ritmál

Markmið	Kennsluaðferðir	Námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Taki þátt í einföldum aðgerðum eins og að sitja kyrr, hlusta, bíða og gera til skiptist og fleira sem hæfir getu þeirra. Nái grunni í tjáskiptum með TMT og að nýta sér Blæ	Myndrænt dagsskipulag TMT, tákn með tali, notað í daglegu starfi Vináttu verkefni Barnaheilla (Blær) notað í daglegu starfi	Bækur við hæfi eftir hópaskipulagi og notað t.d Orðaspjall þar sem ákveðin orð eru valin úr til að fjalla um og æfa	Skimanir lagðar fyrir nemendur og skráningar fari fram á þeim tímum sem matstæki segja til um
Að nemendur taki þátt í söng- lestrar- og málörvunarstundum	Marvissar málörvunarstundir 1-2 í viku. Þar er unnið með hljóðkerfisvitund og máhljóðin	<i>Lubbi finnur málbein:</i> Unnið með eitt hljóð á viku	TRAS
Nemendur nái færni í að þekkja nafnið sitt og annara barna á deildinni ásamt nöfnum starfsfólks	Söngstundir einu sinni á dag þar er einnig unnið með ljóð og þulur	Unnið með ritmál	Hljóm-2 (elsti árgangur)
Geti tjáð sig um daglegar þarfir	Lestrarstundir á hverjum degi, þá er börnunum skipt í hópa eftir getu	Spil og annað efni sem til er í leikskólanum	Skráningar starfsfólks
Að nemendur þekki nafnið sitt eða stafinn sinn á ritmáli	Lubbastundir einu sinni í viku	<i>Færni til framtíðar</i> útikennsluverkefni og málörvun	
	Starfsmenn hafi orð á öllu og hafa ritmál sýnilegt	Spjallað og leikið – verkefni úr Sólbókinni	
	Starfsfólk hlusti á börnin, hvetji, hrósi og taki þátt í leik og starfi barnanna	Orðagull - málörvunarverkefni	
	Starfsfólk nýtir tækifæri í skipulögðu og óskipulögðu starfi til að leika sér með tungumálið		
	Nota tækifæri í útikennslu til að auka orðaforða og þjálfu hlustun, máltjáningu og ritmál		

Viðmið	Úrræði	Ábyrgðaraðilar
<p>Að nemendur nái viðmiðum:</p> <p>Jafnaldra, samkvæmt skimunum sem gerðar eru</p> <p>Námskrám</p> <p>Meðalfærni í Hljóm-2</p> <p>Samkvæmt markmiðum foreldra</p>	<p>Að nemendum sé sinnt:</p> <p>Með viðeigandi inngripi samkvæmt aldri og viðmiðum</p> <p>Í litlum hópum og/eða í hópakennslu inni á deild</p> <p>Í samstarfi við foreldra</p> <p>Bókasafnsheimsóknir</p>	<p>Deildarstjóri</p> <p>Sérkennslustjóri</p> <p>Allir starfsmenn á deildinni</p> <p>Foreldrar</p>

Lestur/læsi í 1. bekk

Markmið	Kennsluaðferðir	Dæmi um námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Læri heiti og hljóð allra bókstafa	Hljóðaaðferðin	Lestrarbækur við hæfi	Lesferill- lesskimun fyrir 1. bekk
Læri að tengja hljóð og bókstafi	Lestur daglega í skólanum	Lestrarlandið + vinnubók Stafir og orð	Lesferill- lesfimiþróf í janúar og maí
Vinni verkefni sem stuðla að auknum orðaforða og málskilningi	Heimalestur daglega – kennari fylgist með og skráir	Listin að lesa og skrifa	Lesferill- nefnuhraðapróf í janúar
Vinni eigin frásagnir og sögur – endursegi og/eða lesi eigin sögur upphátt	Yndislestur 2–3 sinnum í viku í skóla Hlustun/lestur á framhaldssögu	Við lesum A	Lesferill-sjónrænn orðaforði í janúar og maí
	Lestraráttak	Bækur af bókasafni	Bókstafakönnun
	Sumarlestur		

Viðmið	Úrræði
Lesferill – lesskimun fyrir 1.bekk: ❖ Stöðluð viðmið MMS	Snemmtæk íhlutun Stuðningur - sérkennsla
Lesferill – lesfimiþróf 1. bekkur: ❖ Færri en 20 orð á mínútu Undir viðmiðum ❖ 20-54 orð á mínútu Lágmarksviðmið ❖ 55-74 orð á mínútu Almenn viðmið ❖ 75 orð á mínútu eða fleiri Metnaðarfull viðmið	Ráðgjöf og eftirfylgd til foreldra Sumarlestur

Lestur/læsi í 2. bekk

Markmið	Kennsluaðferðir	Dæmi um námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Læri heiti og hljóð allra bókstafa	Hljóðaaðferðin	Lestrarbækur við hæfi	Lesferill - lesfimiþróf í september, janúar og maí
Læri að tengja hljóð og bókstafi	Lestur daglega í skólanum	Lestrarlandið + vinnubók Orð og setningar	Lesferill-sjónrænn orðaforði í janúar
Vinni verkefni sem stuðla að auknum orðaforða og málskilningi	Heimalestur daglega – kennari fylgist með og skráir	Sögubókin mín Ritrún	Lesferill-nefnuhraðapróf í janúar
Vinni eigin frásagnir og sögur – endursegi og/eða lesi eigin sögur upphátt	Yndislestur 2–3 sinnum í viku í skóla Hlustun/lestur á framhaldssögu	Frjáls sögubók	
	Lestraráttak	Bækur af bókasafni	
	Sumarlestur		

Viðmið	Úrræði
Lesferill – lesfimiþróf 2. bekkur:	Snemmtæk íhlutun
❖ Færri en 40 orð á mínútu Undir viðmiðum	Stuðningur - sérkennsla
❖ 41-84 orð á mínútu Lágmarksviðmið	Ráðgjöf og eftirfylgd til foreldra
❖ 85-99 orð á mínútu Almenn viðmið	Lestraráttak
❖ 100 orð á mínútu eða fleiri Metnaðarfull viðmið	Sumarlestur

Lestur/læsi í 3. bekk

Markmið	Kennsluáðferðir	Dæmi um námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Hafi jákvætt viðhorf til lestrar	Hljóðaaðferðin	Lestrarbækur við hæfi	Lesferill - lesfimiþróf í september, janúar og maí
Geti lesið léttan texta með skilningi og unnið með hann	Lestur daglega í skólanum	„Litabækur“ af Skólavef sem innihalda lesskilningsverkefni Orð og setningar 1-2	Lesferill-sjónrænn orðaforði í janúar
Vinni verkefni sem stuðla að auknum orðaforða og málskilningi	Heimalestur daglega – kennari fylgist með og skráir	Samlestrarbækur úr bókaflöknum „Sestu og lestu“	Orðarún-lesskilningsþróf
Vinni eigin frásagnir og sögur – endursegi og/eða lesi eigin sögur upphátt	Yndislestur 2–3 sinnum í viku í skóla	Frjáls sögubók fræðibækur og blöð/ljóðabækur/krossgátur og þrautir	
	Lestraráttak	Leseefni af veraldarvefnum	
	Hlustun/lestur á framhaldssögu		
	Verkefni úr Orði af orði		
	Framsögn/leikræn tjáning		
	Sumarlestur		

Viðmið	Úrræði
Lesferill – lesfimiþróf 3. bekkur:	Snemmtæk íhlutun
❖ Færri en 55 orð á mínútu	Stuðningur - sérkennsla
Undir viðmiðum	
❖ 55-99 orð á mínútu	Ráðgjöf og eftirfylgd til foreldra
Lágmarksviðmið	
❖ 100-119 orð á mínútu	Lestraráttak
Almenn viðmið	
❖ 120 orð á mínútu eða fleiri	Sumarlestur
Metnaðarfull viðmið	
Viðmið fyrir Orðarún eru á mentor.is	

Lestur/læsi í 4. bekk

Markmið	Kennsluaðferðir	Dæmi um námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Hafi jákvætt viðhorf til lestrar	Hljóðaaðferðin	Lestrarbækur við hæfi	Lesferill - lesfimiþróf í september, janúar og maí
Geti lesið léttan texta með skilningi og unnið með hann	Lestur daglega í skólanum	„Litabækur“ af Skólavef sem innihalda lesskilningsverkefni	Lesferill-sjónrænn orðaforði í janúar
Vinni verkefni sem stuðla að auknum orðaforða og málskilningi	Heimalestur daglega – kennari fylgist með og skráir	Samlestrarbækur úr bókaflöknum „Sestu og lestu“	Orðarún-lesskilningsþróf
Vinni eigin frásagnir og sögur – endursegi og/eða lesi eigin sögur upphátt	Yndislestur 2–3 sinnum í viku í skóla	Frjáls sögubók fræðibækur og blöð/ljóðabækur/krossgátur og þrautir	
	Lestraráttak	Leseefni af veraldarvefnum	
	Hlustun/lestur á framhaldssögu		
	Verkefni úr Orði af orði		
	Framsögn/leikræn tjáning		
	Sumarlestur		

Viðmið	Úrræði
Lesferill – lesfimiþróf 4. bekkur:	Stuðningur - sérkennsla
❖ Færri en 80 orð á mínútu Undir viðmiðum	Ráðgjöf og eftirfylgd til foreldra
❖ 80-119 orð á mínútu Lágmarksviðmið	Lestraráttak
❖ 120-144 orð á mínútu Almenn viðmið	Sumarlestur
❖ 145 orð á mínútu eða fleiri Metnaðarfull viðmið	
Viðmið fyrir Orðarún eru á mentor.is	

Lestur/læsi í 5. bekk

Markmið	Kennsluáðferðir	Dæmi um námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Geti lesið texta við hæfi með góðum hraða og af skilningi, lagt mat á hann og túlkað	Lestrarstund á hverjum degi, upphátt eða í hljóði	Frjálslestrarbækur Litabækur (á Skólavefurinn.is)	Lesferill - lesfimiþróf í september, janúar og maí
Geti lesið sér til ánægju og fróðleiks og gert öðrum grein fyrir þeim áhrifum sem texti hefur á hann	Heimalestur a.m.k. fimm sinnum í viku þar sem foreldrar kvitta – kennari fylgist með og skráir	Samlestrarbækur úr bókaflokknum „Sestu og lestu“	Orðarún-leskilningsþróf
Geti notað þekkingu og reynslu ásamt ríkulegum orðaforða við lestur og skilning á texta	Samlestur/kórlestur/lestrar PALS	Vandamálið – Þetta er málið, lesbók+vinnubók	
Geti lesið gamlar og nýjar bókmenntir t.d. þjóðsögur, ljóð og fleira	Lestraráttak (hraðlestur/nákvæmnislestur /lesskilningur)	Orðspor 1 – lesbók+vinnubók	
	Verkefni úr Orði af orði	Sögusteinn – og valdar sögur úr Blákápu	
		Skinna, lesbók - Flökkuskinna	
		PALS - námsefni	

Viðmið	Úrræði
Lesferill – lesfimiþróf 5. bekkur: ❖ Færri en 90 orð á mínútu Undir viðmiðum ❖ 90-139 orð á mínútu Lágmarksviðmið ❖ 140-159 orð á mínútu Almenn viðmið ❖ 160 orð á mínútu eða fleiri Metnaðarfull viðmið	Sumarlestur fyrir þá nemendur sem ekki ná viðmiðum Greiningar með LOGOS Lestraráttak
Viðmið fyrir Orðarún eru á mentor.is	

Lestur/læsi í 6. bekk

Markmið	Kennsluaðferðir	Dæmi um námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Geti lesið texta við hæfi með góðum hraða og af skilningi, lagt mat á hann og túlkað	Lestrarstund á hverjum degi, upphátt eða í hljóði	Frjálslestrarbækur	Lesferill - lesfimiþróf í september, janúar og maí
Geti lesið sér til ánægju og fróðleiks og gert öðrum grein fyrir þeim áhrifum sem texti hefur á hann	Heimalestur a.m.k. fimm sinnum í viku þar sem foreldrar kvitta – kennari fylgist með og skráir	Samlestrarbækur úr bókaflokknum „Sígildar sögur“	Orðarún- lesskilningsþróf
Geti notað þekkingu og reynslu ásamt ríkulegum orðaforða við lestur og skilning á texta	Samlestur/kórlestur/lest rar PALS	Vandamálið – ekki málið, lesbók+vinnubók	
Geti lesið gamlar og nýjar bókmenntir t.d. þjóðsögur, ljóð og fleira	Lestraráttak (hraðlestur/nákvæmnis- lestur/lesskilningur)	Orðspor 2 – lesbók+vinnubók Smellur	
	Verkefni úr Orði af orði	Sögusteinn – og valdar sögur úr Blákápu	
		Flökkuskinna/ Söguskinna	
		Skræða, lesbók og valdar sögur úr Rauðkápu	
		PALS - námsefni	

Viðmið

Úrræði

<p>Lesferill – lesfimiþróf 6. bekkur:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Færri en 105 orð á mínútu Undir viðmiðum ❖ 105-154 orð á mínútu Lágmarksviðmið ❖ 155-174 orð á mínútu Almenn viðmið ❖ 175 orð á mínútu eða fleiri Metnaðarfull viðmið <p>Viðmið fyrir Orðarún eru á mentor.is</p>	<p>Sumarlestur fyrir þá nemendur sem ekki ná viðmiðum</p> <p>Greiningar með LOGOS</p> <p>Lestraráttak</p>
---	---

Lestur/læsi í 7. bekk

Markmið	Kennsluaðferðir	Dæmi um námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Bæti leshraða sinn jafnt og þétt og geti lesið af öryggi og með skilningi almennan texta	Yndislestur-lestrarstund á hverjum degi í skóla	Frjálslestrarbækur	Lesferill - lesfimiþróf í september, janúar og maí
Þjálfist í að beita nákvæmnislestri, leitarlestri og yfirlitslestri	Heimalestur a.m.k. fimm sinnum í viku þar sem foreldrar kvitta – kennari fylgist með og skráir	Samlestrarbækur úr bókaflöknum „Sígildar sögur“	Orðarún- lesskilningsþróf
Temji sér aðferðir gagnvirks lesturs s.s. að spá fyrir, búa til spurningar, greina aðalatriði og geta endursagt texta	Samlestur-lesa saman framhaldssögu	Vandamálið – minnsta málið, lesbók+vinnubók	Samræmd könnunarþróf
	Lestraráttak (hraðlestur/nákvæmnislestur/lesskilningur)	Orðspor 2 – lesbók+vinnubók Smellur	
	Verkefni úr Orði af orði	Skólabækur t.d. bækur í samfélagsfræði	
	Framsögn-Stóra upplestrarkeppnin		

Lesferill – lesfímipróf 7. bekkur:

- ❖ Færri en 120 orð á mínútu
Undir viðmiðum
- ❖ 120-164 orð á mínútu
Lágmarksviðmið
- ❖ 165-189 orð á mínútu
Almenn viðmið
- ❖ 190 orð á mínútu eða fleiri
Metnaðarfull viðmið

Viðmið fyrir Orðarún eru á mentor.is

Greiningar með LOGOS

Lestraráttak

Lestur/læsi í 8.-10. bekk

Markmið	Kennsluaðferðir	Dæmi um námsefni	Matstæki/ skimanir
Að nemendur: Hafi jákvætt viðhorf til lestrar og átti sig á mikilvægi þess að geta lesið og eftt eigið læsi	Ólíkar lestraraðferðir eftir aðstæðum og tilgangi	Kveikjur í 8. bekk, Neistar í 9. bekk og Logar í 10. bekk Valdar skáldsögur og Íslendingasögur og verkefni tengd þeim	Lesferill- lesfimiþróf í 8.-10. bekk
Geti lesið fjölbreyttan texta með góðum hraða og skilningi og beitt mismunandi lestraraðferðum s.s. skimun, ítarlestri, gagnvirkum lestri o.fl.	Yndislestur skimun djúplestur punktalestur	Sérðu það sem ég sé.. í 8. bekk og Mér er í mun...í 9.-10. bekk	Orðarún- lesskilningsþróf í 8. bekk
	Kennsluaðferðir úr verkefninu orð af orði	Frjálslestrarbækur bókmenntasögur valdar af kennurum	

Viðmið	Úrræði
Lesferill – lesfimiþróf 8.bekkur: <ul style="list-style-type: none"> ❖ Færri en 130 orð á mínútu í 8. bekk, færri en 140 í 9. bekk og færri en 145 í 10. bekk Undir viðmiðum ❖ (130/140/145)-179 orð á mínútu Lágmarksviðmið ❖ 180-209 orð á mínútu Almenn viðmið ❖ 210 orð á mínútu eða fleiri Metnaðarfull viðmið <p>Viðmið fyrir Orðarún eru á mentor.is</p>	Greiningar með LOGOS Lestraráttak

Heimildaskrá

- Anna Guðmundsdóttir. (2007). *Leið til skilnings- kennarabók í gagnvirkum lestri*. Námsgagnastofnun.
- Amalía Björnsdóttir, Ingibjörg Símonardóttir og Jóhanna T. Einarsdóttir. (2003). Þróun HLJÓM-2 og tengsl þess við lestrarfærni og ýmsa félagslega þætti. *Uppeldi og menntun*, 12(1), 9-30.
- Árdís Hrönn Jónsdóttir. (2013). *Orðaspjall - Að efla orðaforða og hlustunarskilning barna með bóklestri*. Reykjanesbæ: Leikskólinn Tjarnarsel.
- Ásthildur Bj. Snorradóttir, Anney Ágústsdóttir, Bergros Ólafsdóttir, Margrét Þóra Jónsdóttir og Sigurður Sigurjónsson. (2014). *Snemmtæk íhlutun í málörvun tveggja til þriggja ára barna*. Útgefin af höfundum: Akranesi.
- Beck, I. L., McKeown, M. G. og Kucan, L. (2002). *Bringing Words to Life: Robust Vocabulary Instruction*. New York: Guilford Press.
- Bergljót Vilhelmína Jónsdóttir. (2010). *Eflum lesskilning*. Reykjavík: Háskólaprent ehf.
- Bjartey Sigurðardóttir og Ásthildur Bj. Snorradóttir. (2010). *Orðagull-málörvunarefni sem styrkir vinnsluminni, heyrnræna úrvinnslu, orðaforða og endursögn*. Reykjavík: Prentmet.
- Björk Alfreðsdóttir, Hólmfríður Árnadóttir, Hrafnhildur Karlsdóttir, Ingibjörg Símonardóttir og Margrét Tryggvadóttir. (2013) *TRAS – Skráning á málþroska ungra barna*. Reykjavík: Námsmatsstofnun.
- Bylander, H. I. Og Thomsen, I. B. (2015). *Spjallað og leikið- SÓL* (Margréti Tryggvadóttur, Hólmfríði Árnadóttur og Hrafnhildi Karlsdóttur þýddu). Herning: Special- pædagogisk forlag.
- Catts, H. W., Kamhi, A. G. og Adlof S. M. (2014). Causes of Reading Disabilities. Í A. G. Kamhi og H. W. Catts (ritsjórar), *Language and Reading Disabilities* (bls. 79-113). Essex: Pearson.
- Dagný Elfa Birnisdóttir, Rósa Eggertsdóttir og Amalía Björnsdóttir. (2011). *Orðarún. Mat á lesskilningi. Handbók*. Háskólinn á Akureyri. Miðstöð skólaþróunar.
- Elín Pöll Þórðardóttir (1998). *Orðaskil - málþroskapróf*. Reykjavík: Framsaga.
- Eyrún Ísfold Gísladóttir og Þóra Másdóttir. (2009). *Lubbi finnur málbein – íslensku máhljóðin sýnd og sungin*. Reykjavík: Mál og menning/Forlagið ehf.
- Fuchs, D., Fuchs, L., Thompson, A., Al-Otaiba, S., Yen, L., McMaster, ... Braun, M. (2013). *K-PALS. Þör að læra saman*. Þýðing: Elsa María Hallvarðsdóttir og Heiðveig Andrédóttir. Útg. Skólaskrifstofa Mosfellsbæjar og SÍSL.
- Guðmundur Engilbertsson. (2010). Orð af orði. Sótt af <http://hagurbal.weebly.com/>
- Helga Sigurmundsdóttir. (2011). Að þjálfva lesfimi. Í Steinunn Torfadóttir (ritstjóri), *Leið til læsis: Lesskimun fyrir fyrsta bekk grunnskóla - handbók*. (bls. 93-128). Reykjavík: Háskóli Íslands. Námsmatsstofnun.
- Hulme, C. og Snowling, M. (2009). *Developmental Disorders of Language Learning and Cognition*. Oxford, England: Wiley-Blackwell.
- Höien, T. og Lundberg, I. (2000). *Dyslexia: From theory to intervention*. Dordrecht: Kluwer Academic Publisher.
- Kamhi, A. G. (2014). Perspectives on assessing and improving reading comprehension. Í A. G. Kamhi og H. W. Catts (ristjórar), *Language and reading disabilities* 3, 171-188.

- Lexometrica. (2008). Bjarnfríður Jónsdóttir, Guðbjörg Ingimundardóttir, Guðlaug Snorradóttir og Gyða M. Arnmundsdóttir. *Handbók fyrir LOGOS. Greining á dyslesíu og öðrum lestrarerfiðleikum*. Reykjavík: Prentmet.
- National Reading Panel. (2000). Teaching children to read: An evidence-Based Assessment of the Scientific Research Literature on Reading and Its Implications for Reading Instruction. Sótt af: <https://www.nichd.nih.gov/publications/pubs/nrp/documents/report.pdf>
- Sabína Steinunn Halldórsdóttir. (2013). *Færni til framtíðar – Handbók um örvun hreyfifærni barna úti í nánasta umhverfi*. Reykjavík.
- Walpole S. og McKenna M. C. (2007). *Differentiated reading instruction: Strategies for the primary grades*. New York: Guilford Press.
- Westby, C. E. (2014). Assessing and remediating text comprehension problems. Í A. G. Kamhi og H. W. Catts (ritstjórar), *Language and reading disabilities* (bls. 189-252). Essex: Pearson